

A Demográfiai Fórumtól a Családok Világtalálkozójáig

A Családok Budapesti Világtalálkozója (2017. május 26–27.) 60 országból több százan érkeztek: vezető politikusok, tudósok, lelkesek, médiaszakemberek és persze egyszerű érdeklődők. A rendezvényen a magyar kormány a legmagasabb szinten képviselte magát. A konferencia kulcsszavai: demográfiai válság, természetes család, családbarát ország. A résztvevők a záró, szombati nap délután elfogadták a kongresszus zárónyilatkozatát, amely többek között hangsúlyozta, hogy a család természetes és alapvető egysége a társadalomnak, a szabadság és a demokrácia alapja. A természetes család a házasság kötelékével kezdődik, amely egy férfi és egy nő életre szóló szövetsége annak érdekében, hogy gyerkeik szülessenek. A család minden politikai párt felett áll, ezért megérdemli minden kormány védelmét.

A kormány a Családok Világtalálkozója előtt, csütörtökön szervezte meg a 2. Budapesti Demográfiai Fórumot, ezzel is jelezve, hogy számára a klasszikus („természetes”) család, amely férjből, feleségből és gyerekekből áll nemcsak és nem elsősorban ideológiai, hanem demográfiai okokból fontos. A Világtalálkozó előadóitól a természetes család kitüntetettsége mellett ideológiai, vallási és szekuláris (demográfiai) jellegű érveket hallhattunk. Beszámolómban én csak a szekuláris jellegű demográfiai érvekre koncentrálok.

A magyar társadalom évtizedek óta demográfiai válságban van: öregszik és csökken a népessége. Az elmúlt 40 év alatt hazánk lakossága 1 millió emberrel csökkent. A kilátások sem biztatóak. Magyarország rossz demográfiai helyzetét jól jellemzik ezek az adatok: a termékenységi arányszám 1,4 gyerek/nő; az idősek (65+) aránya extrém magas 18% és meghaladja a fiatalok (<15) 14%-os arányát. 1000 emberre vonatkoztatva sokkal kevesebb gyerek születik (9), mint amennyi ember meghal (13). A nettó kivándorlás -0 %, azaz statisztikai átlagban 1000 emberből 0,5 embernél kevesebb vándorol ki. Ez egy megröszélt alacsony szám, hiszen ez azt jelenti, hogy 10 millió esetében a nettó kivándorlás nem éri el az 5000 főt. Ez az érték feltehetően azért ilyen alacsony, mert csak a hivatalosan kivándoroltak számát tartalmazza. Az ország jelenlegi 9,8 milliós létszáma 2030-ra 9,7, míg 2050-re 9,4 millióra csökken.¹ A hazai források ennél rosszabb előrejelzéssel számolnak pl. 2060-ra 7,9 millió főre csökken a népesség. A magyar kormány az országot sújtó demográfiai válságot a születési és termékenységi arányszám emelésével akarja megoldani. A kormányfő szerint a természetes reprodukció helyreállítása nemzeti ügy, nem egy nemzeti ügy a sok közül, hanem *a nemzeti ügy*, és európai ügy is, nem egy európai ügy, hanem *az európai ügy*. Majd kijelentette, hogy 2030-ra el kell érni a 2,1 gyerek/nő termékenységi arányszámot. S ezzel a kijelentéssel, illetve program-tervezettel a gyermekvállalás kérdését a politika centrumába helyezte.

Az igazságosság legfőbb követelménye, mondja Arisztotelész a Nikomakhoszi etikában (1131a), hogy az egyenlő dolgokat egyenlő, *a nem egyenlő dolgokat pedig nem egyenlő módon kezeljük*. A gyermeknemzésre potenciálisan képes heteroszexuális párok kapcsolata alapjaiban különbözik a homoszexuális párok kapcsolatától, akik erre eleve nem képesek. Az előbbi társulás túlmutat önmagán, mivel egy közhasznú kapcsolat, míg az utóbbi pusztán egy magán természetű társulás. Ezért a heteroszexuális párok kapcsolatát másképp kell kezelni, mint a homoszexuális párok kapcsolatát. Az előbbit

a házasság intézményével védeni és támogatni kell, míg az utóbbit nem kell ilyen erős védelemben és támogatásban részesíteni. Természetesen a homoszexuális embereknek joguk van homoszexuális kapcsolatban élni, de igazságtalan eljárás őket a házasság intézményének a védelmében („szentségében”) részesíteni. Az államot – nagyon helyesen – nem érdekli, két vagy akár több ember magántermészetű szexuális társulása, ugyanakkor mint a közjó öréneke segítséget kell nyújtani a gyermeknemzésre potenciális képes heteroszexuális pároknak abban, hogy kapcsolatuk elvezessen a kívánt gyerekek megszületéséhez és felneveléséhez. A társadalmi szempontból, erre az intézményes védelemre, vagyis a házasságra azért van szükség, mert a gyerek nemcsak „magánjóság”, hanem egy speciális „közjóság” is, akinek a megszületése és felnevelése nemcsak magánérdek, hanem közérdek is.

Az Európát sújtó demográfiai válság megoldása szempontjából másodlagos jelentőségű kérdés, hogy az elhagyott vagy árván maradt gyerekek felnevelését csak a természetes családokra bizzuk vagy erre lehetőséget adunk az azonos nemű pároknak is. Erről a kérdésről nyilván lehet egy racionális vitát folytatni, ahol minden érdekelt fél szempontjait, így a gyerek szempontjait is mérlegeljük. Az azonban egy kicsit ijesztő, hogy a szólásszabadság hazájában, azokat, akik a természetes család mellett érvelnek, elbocsájtják a munkahelyükről, ahogy arról az egyik angol előadó (Andrea Williams) beszámolt. Úgy tűnik, hogy a szólásszabadságot támogató nyitott és toleráns klasszikus liberalizmusból mára egy intoleráns és totalitáriánus jellegű „liberalizmus” alakult ki, ahogy azt több előadó (szingapúri Lawrence Khong lelkes, vagy a grúz Levan Vasadze) is hangsúlyozta.

Az USA demográfiai helyzetét a következő adatok jellemzik: termékenységi arányszám 1,9 gyerek/nő; az idősek (65+) aránya magas, 15% de a fiatalok (<15) aránya még magasabb 19%. 1000 emberre vonatkoztatva 12 gyerek születik és csak 8 ember hal meg, azaz a népesség természetes növekedése évente 4 ezrelék. Az ország 2016-os 323,9 milliós létszáma 2030-ra 359,4 millióra, míg 2050-re 398,3 millióra nő. Ebben a szintén 4 ezrelékes nettó bevándorlás is fontos szerepet játszik.² Ezen adatok fényében egy amerikai professzor (Patrick F. Fagan) joggal beszélt arról, hogy a természetes család ideája majd a 22. században kap gyakorlati jelentőséget. Az amerikai delegáltak számára a természetes család fogalma nem demográfiai, hanem ideológiai szempontból fontos.

Az Európai Unióban azonban az előregedés és a népesség „természetes” fogyása nem a távoli jövő, hanem a jelen problémája. Ezt a következő adatok is mutatják: termékenységi arányszám 1,6 gyerek/nő; az idősek (65+) 19%-os aránya a népességben határozottan magasabb, mint a fiatalok (<15) 16%-os aránya. A születés és a halálozás aránya egyaránt 10-10 fő volt 2016-ban. Az Unió 506 milliós létszáma enyhén nő: 2030-ra 518 millió, míg 2050-re 515 millió. Ez a növekedés kizárólag az évi 3 ezrelékes nettó bevándorlásból származik.³

Európa vezető országában, Németországban a demográfiai helyzet azonban ennél sokkal rosszabb. A termékenységi arányszám 1,5 gyerek/nő; az idősek (65+) aránya extrém magas, 21% és meghaladja a fiatalok (<15) 13%-os arányát, ami szintén egy kiugróan alacsony érték, 1000 emberre vonatkoztatva 9 gyerek születik és 11 ember hal meg. Ennek ellenére a népességszám alig változik: 82,6 – 83,3 – 81 millió. A viszonylag állandó népességszám mögött az extrém magas, 14 ezrelékes bevándorlás áll; azaz a vizsgált évben 1,5-szer többen vándoroltak be, mint ahányan születtek.⁴ Miközben az országban született gyerekek egy része is migrációs és azon belül muszlim háttérrel rendelkezik. Egy német politikus (Martin Patzelt, Deutcher Bundestag tagja, CDU) arról számolt be, hogy a családtámogató intézkedések tömegét meghozva sem sikerült érdemi

fordulatot elérni a termékenységi arányszámban. Bár a német termékenység arányszám 1,37-ről, 1,5-re (2015) emelkedett, de ha ebből kiszűrjük a migránsok magasabb termékenységi arányszámából fakadó hatásokat, akkor az emelkedés csak néhány százalékos (1,43). Úgy tűnik, hogy a németek az ideális szintnél (2,1-es termékenységi aránynál) kevesebb gyereket akarnak, s ezen az alapvető tényen a családpolitikai ösztönzők nem tudnak változtatni. Ha Németország ezen az úton halad tovább, akkor népessége néhány generáció alatt kicserélődik. Ne felejtjük el, hogy a mostani születési arányokban megnyilvánuló etnikai és vallási arányok, legkésőbb három generáció múlva, már az ország etnikai és vallási arányait mutatják.

Kelet-Európában a demográfiai helyzet egyszerre rosszabb és jobb, mint Nyugat-Európában. Rosszabb, mert a népesedési válság e régiót különösen súlyosan érinti, ugyanis itt nemcsak az alacsony termékenységi arányszám, hanem a magas halandóság és kivándorlás is problémát okoz. Ezért a kisebb létszámú országok lassan a demográfiai összeroppanás határára kerülnek. A helyzet azonban annyival jobb, hogy itt a fiatalok többnyire 2-3 gyereket akarnak, még ha ezek a gyerekek végül valamilyen külsődleges korlát vagy akadály miatt nem is születnek meg. Ha azonban a társadalom és az állam elhárítja ezeket a gazdasági-pénzügyi terheket, akkor a kívánt gyerekek is világra jöhetnek.

A lett nagycsaládok szervezetének vezetője (Leonids Mucenieks) országának tragikus népesedési kilátásairól beszélt. Az 1990-ben még 2,6 milliós Lettország lakossága 2014-re 2 millió alá csökkent és 2050-re a lakosság száma várhatóan 1,6 millió fő alá fog csökkenni. Azaz 60 év alatt az ország elveszíti lakosságának 40%-át, ebben a 3 ezrelékes természetes fogyás mellett a 4‰-es kivándorlás is szerepet játszik. A lett termékenységi arányszám 2016-ban 1,6 gyerek/nő volt.⁵ A szünetben megkérdeztem tőle, hogy mi hiányzik egy sikeres lett családpolitikához: a pénz – válaszolta lakonikusan. Továbbá aziránt is érdeklődtem, hogy a lettek tudatában vannak-e annak a súlyos demográfiai helyzetnek, amiben az országuk van; természetesen, válaszolta. Nem is nagyon értette a kérdést. Úgy tűnik tehát, a népesedési válság felismerésében és tudatosításában a lettek előttünk járnak, mert ha a magyarokat megkérdezzük, hogy mi az ország legsúlyosabb problémája, akkor sokfajta választ kapunk az egészségügytől az oktatásig, de csak kevesen említik meg – tényyszerűen a legsúlyosabb problémát – a népességszökkenést és előregedést.

Szerbia szintén katasztrofálisan rossz demográfiai helyzetét jól jellemzik a következő adatok: a termékenységi arányszám 1,5 gyerek/nő; az idősek (65+) aránya extrém magas, 18% és meghaladja a fiatalok (<15) 14%-os arányát. 1000 emberre vonatkoztatva 9 gyerek születik, miközben 15 ember hal meg. A nettó kivándorlás viszonylag alacsony, 2‰. Az ország jelenlegi 7,1 milliós létszáma 2030-ra 6,4, míg 2050-re 5,3 millióra csökken.⁶ Bosco Obradovic (elnök és parlamenti képviselő, Dveri Párt) elmondta, hogy Szerbia az egyetlen olyan európai ország, ahol a parlamentbe került egy olyan új párt, amelynek központi témája a népességfogyás. A párt javaslatai között szerepel többek között a főállású anyaság intézménye is.

Az etnikai megosztottság miatt politikai szempontból instabil Macedónia azon kevés Európai országok egyike, ahol a népességet a természetes növekedés jellemzi. Ugyanis 1000 emberre vonatkoztatva valamivel több gyerek születik (11), mint amennyi ember meghal (10). Ennek elsősorban az az oka, hogy a termékenységi arányszám 1995-ig 2,1-es érték felett volt, bár jelenleg csak 1,5 gyerek/nő. Macedóniában az idősek (65+) aránya 13%, míg a fiatalok (<15) aránya 17%. Ezek a százalékos értékek Európában jónak számítanak. Az ország jelenlegi 2,1 milliós létszáma 2050-re 1,93 millióra csökken.⁷ A macedón konferencia-résztevő (Vladimir Gyorchev, kereszténydemokrata parlamenti képviselő) arról számolt be, hogy a kormány felismerte a demográfiai probléma súlyát,

és a 2005-ös mélypontot jelentő 1,56-os termékenységi arányszámot számos intézkedéssel sikerült feltornáznia 1,62-ra (2016). (Az általam használt statisztika nem támasztja alá ezt a szóbeli közlést.) A nem-pénzügyi jellegű intézkedések között a képviselő megemlítette a családbarát reklámokat, illetve azt, hogy az abortuszra jelentkező nők a végső döntésük előtt egy orvosi vizsgálat keretében meghallgathatják a magzat szívhangját.

Lengyelország demográfiai helyzetét a következő adatokkal jellemezhetjük: termékenységi arányszám 1,3 gyerek/nő; az idősek (65+) aránya 16%-a éppen meghaladja a fiatalok (<15) 15%-os arányát. 1000 emberre vonatkoztatva ugyanannyian születnek (10 fő), mint ahányan meghalnak. A nettó kivándorlás -0 %. Az ország jelenlegi 38,4 milliós létszáma 2030-ra 37,3 millióra, míg 2050-re 33,9 millióra csökken.⁸ Lengyelország demográfiai helyzetéről a szociális és családtügyi miniszter (Elzbieta Rafalska) számolt be. Elmondta, hogy a korábbi tendenciák szerint 2050-re 4,5 millióval csökkenhet az ország lélekszáma. A termékenységi arányszám 2003-ban érte el az 1,22-es minimumot. Előadásában azt is hangsúlyozta, hogy Lengyelországnak sikerült megtörmie a népességfogyás gyors ütemét az ún. Család 500+ programmal, amelynek hatására nemcsak a termékenységi arányszámok, hanem a születési számok is jelentősen nőttek. 2016-ban 385 ezer gyerek született (1,31 gyerek/nő), ami 16 ezer gyerekekkel több, mint 2015-ben. 2017-re pedig 410-420 ezer gyerek születését várják. Mindez az új családtámogatási rendszer eredménye, amelynek lényege, hogy a családok a második gyermek megszületésétől gyermekenként havonta 500 zloty, azaz mintegy 35 000 forintot kapnak a gyermek 18. születésnapjáig. Jelenleg 2,7 millió családban 3,7 millió gyereknek jár ez a juttatás, amelynek célja a születésszám növelése és a szegénység felszámolása a legfiatalabb korosztályban. A program ellenzői attól tartottak, hogy a családok a pénzt felesleges dolgokra fogják költeni, de szerinte nem igazolódtak a félelmek, mert ruhára, oktatásra, egészségügyi kiadásokra fordították a támogatást.

Végül itt jegyzem meg, hogy sajnos a magyar termékenységi arányszámnak az elmúlt években tapasztalható növekedését 1,21-ről (2011) 1,49-re (2016) nem, vagy csak nagyon kis mértékben kísérte a születési szám emelkedése. Ennek pedig az az oka, hogy a társadalom előregedésével párhuzamosan a termékeny korú nők száma is csökkent, mégpedig nagyobb ütemben. Az idő ellenünk dolgozik, mivel a demográfiai leépülés, természetesen, gyorsul. Ha Magyarország nem találja meg a módját a születési szám és a termékenységi arányszám normalizálásának, akkor hosszú távon nincs más megoldás, mint a tömeges bevándoroltatás, majd asszimilálás. Migráns vagy gyerek – tertium non datur. Mindez jól mutatja, hogy az évi 40 ezer plusz gyerek megszületése érdekében a magyar kormánynak még sok javaslatot kell megfogalmaznia, különösképpen azért, mert a gyerekvállalást csak pozitív eszközökkel kívánják ösztönözni. Ezen a téren kormány, nagyon helyesen, elutasít minden bürokratikus kényszert, például a szingli adót, ahogy azt az egyik államtitkár is hangsúlyozta.

JEGYZETEK

1	2016 WORLD POPULATION DATA SHEET	5	Ua.
2	Ua.	6	Ua.
3	Ua.	7	Ua.
4	Ua.	8	Ua.